

Kommunalin raportti KPY:n varhaiskasvatuskonferenssiin 6.-7.3.2024

Lyhyesti Kommunalin varhaiskasvatuksen henkilöstömitoitustavoituksesta

Koululain ja varhaiskasvatuksen opetussuunnitelman (förskolans läroplan) mukaan lapsilla on oikeus yhdenvertaiseen ja laadukkaaseen varhaiskasvatukseen. Kommunalin mielestä Ruotsin tietoyhteiskunnan tulee myös pitää varhaiskasvatuksen laatu- ja yhdenvertaisuustavoitteet korkeina. Ongelmana eivät ole korkeat tavoitteet, vaan resurssien vastaamattomuus.

Valtio asettaa koululain ja opetussuunnitelman nojalla korkeat vaatimukset ja laatuvaatimukset. Resurssointi tapahtuu kuitenkin kunnissa, joiden tavoitetaso ja edellytykset vaihtelevat. Niinpä lapsille ei ole läheskään aina tarjolla yhdenvertaista ja laadukasta varhaiskasvatusta, johon heillä on oikeus. Lisäksi henkilöstö joutuu maksamaan kovan hinnan työympäristön puutteina. Kommunal ehdottaa välttämättömiä toimenpiteitä valtionohjauksen yhtenäistämiseksi ja lainsäädäntöä henkilöstömitoituksesta ja lapsiryhmien koosta.

Varhaiskasvatuksen laatu on kytköksissä henkilöstömitoitukseen ja lapsiryhmien kokoon. Raportti osoittaa työntekijöiden taakan kasvaneen ajan myötä. Varhaiskasvatuksen tehtävät ovat lisääntyneet, pienten lasten (1–3-vuotiaiden) määrä päiväkodeissa on kasvanut, samoin lasten päiväkodissa viettämä aika (vuosina 2005–2012). Joka toinen lapsiryhmä on liian suuri, ja pienimpien lasten ryhmäkoot kasvavat yhä. Näistä muutoksista huolimatta lasten määrä aikuista kohden on pysynyt suhteellisen vakiona. Työntekijöiden työtaakka on toisin sanoen kasvanut. Kommunalin kyselyyn vastanneiden lastenhoitajien (barnskötare) vastaukset osoittavat, että riskinä on turvattomuus.

- 27 prosenttia katsoo riittämättömän henkilöstömitoituksen aiheuttavan lapsille jonkinlaisen riskin päivittäin tai vähintään kerran viikossa.
- 32 prosenttia lastenhoitajista katsoo mitoituksen olevan riittävä harvoin tai ei koskaan.
- 34 prosenttia sanoo kokevansa usein turvattomuutta ja kyvyttömyyttä vastata lasten turvallisuudesta lapsen tuomisen ja noutamisen yhteydessä, jos ryhmäkoot ovat valtion kouluviraston tavoitearvoa suuremmat.

Millainen varhaiskasvatuksen henkilöstömitoituksen tulee olla?

Kommunal haluaa, että säädetään laki valtion kouluviraston tavoitearvojen mukaisesta lapsiryhmien koosta. Kommunal haluaa myös, että seuraavan mallin mukaisesta henkilöstömitoituksesta säädetään lailla.

- 1–3-vuotiaat lapset: korkeintaan 3 lasta 1 kokoaikaista työntekijää kohden ja korkeintaan 12 lasta ryhmässä
- 4–5-vuotiaat lapset: korkeintaan 5 lasta 1 kokoaikaista työntekijää kohden ja korkeintaan 15 lasta ryhmässä

Ruotsissa on kaikkiaan 37 693 lastenhoitajan vaje, mikäli Kommunalin esittämä mitoituksivaatimus toteutuu. Se tarkoittaa keskimäärin 3,67 lasta 1 aikuista kohden, mitä voidaan verrata maan keskiarvoon vuodelta 2022, joka oli 5,1 lasta yhtä aikuista kohden.

Kommunalin mitoituksivaatimus lastenhoitajien ja varhaiskasvatuksen opettajien (förskollärare) jakaumasta:

- 3:n työntekijän 4:stä on oltava lastenhoitajia 1–3-vuotiaiden ryhmissä
- 2:n työntekijän 3:stä on oltava varhaiskasvatuksen opettajia 3–5-vuotiaiden ryhmissä

Varhaiskasvatuksen henkilöstön (ali)mitoitus vaarantaa lasten turvallisuuden ja työntekijöiden terveyden

Ettinen stressi on hyvä käsite kuvaamaan monien lastenhoitajien tuntemuksia. Lastenhoitajat ovat yksi niistä ammattiryhmistä, joissa sairauspoissaolojen riski on suuri. Kommunalin viimeisimmän jäsentutkimuksen (2021) luvut puhuvat puolestaan:

- 27 prosenttia katsoo riittämättömän henkilöstömitoituksen aiheuttavan lapsille jonkinlaisen riskin päivittäin tai vähintään kerran viikossa.
- 32 prosenttia lastenhoitajista katsoo mitoituksen olevan riittävä harvoin tai ei koskaan.

Seuraavasta näkyy, miten lastenhoitajat ovat vastanneet Kommunalin jäsentutkimuksessa 2021:

- 37 prosentin on vaikea ehtiä pitää päivittäin lyhyitä taukoja, kuten vessa- ja kahvitaukoja.
- 36 prosentin on päivittäin tai vähintään kerran viikossa vaikea ehtiä pitää pitempiä taukoja.
- 36 prosenttia kokee päivittäin psyykkistä väsymystä työpäivän jälkeen.
- 67 prosenttia kokee päivittäin tai vähintään kerran viikossa psyykkistä väsymystä.
- 73 prosenttia kokee päivittäin tai vähintään kerran viikossa fyysistä väsymystä työpäivän jälkeen.
- 24 prosenttia osa-aikaisista kertoo kokopäivätyön psyykkisen tai fyysisen vaativuuden olevan pääasiallinen syy osa-aikaisuuteen.
- 67 prosenttia ilmoittaa olevansa ”melko huolestunut” tai ”hyvin huolestunut” ajatellessaan, jaksavatko he työskennellä lakisääteiseen eläkeikään asti.
- 71 prosenttia lastenhoitajista ilmoittaa olevansa ”melko huolestunut” tai ”hyvin huolestunut” ajatellessaan, tulevatko he toimeen tulevalla eläkkeellään.

Yksi lastenhoitaja kertoo: ”En jaksakaan tehdä koko-aikatyötä, pidän työstäni ja olen siinä hyvä. Mutta joudun jokaisen työpäivän jälkeen oikaisemaan sohvalle ennen kuin jaksan laittaa ruokaa tai käyttää koiraa ulkona. Olen ollut ajoittain sairauslomalla työuupumuksen vuoksi, koska työ on niin stressaavaa.”

Lue lisää [Kommunalin raportti](#) *Rätt bemanning och barngruppsstorlek, För en likvärdig förskola*

Lainsäädäntö

Yleisesti nähden varhaiskasvatusalan lainsäädäntö on puutteellinen, ja tarvitsemme etenkin sellaista lainsäädäntöä, joka hyödyttäisi lapsia ja henkilöstöä. Mainittavana olisi lapsia työntekijää kohden, lasten ryhmäkoko, henkilökunnan osaaminen, lapsia neliometriä kohden, päiväkodin leikkipaikan suunnittelu, jotta sitä voidaan kutsua ”päiväkodin pihaksi” ja paljon muuta. Kommunal pyrkii muuttamaan tilannetta ja lisäämään sääntelyä alalle. Hallinto ja rahoitus ovat suurten ongelmien edessä.

Mutta meillä on erittäin hyvät varhaiskasvatuksen sovellettavat säännöt, joiden taustalla on kunnianhimoinen koulutuslaki sekä opetussuunnitelma. Toisaalta ongelmana on, että kuntatasolla ei pystytä vastaamaan hallituksen poliittisia sääntöjä, vaan resurssit jaetaan tarvittavassa laajuudessa. Loppujen lopuksi resurssit määrittävät, onko mahdollista noudattaa sääntöjä.

Ongelmana ei kuitenkaan ole vain resurssipula, vaan se tilanne, että yksityiset ja julkiset tahot käyvät epätasaista kilpailua – kunnilla on suurempi vastuu, mutta ne eivät saa enempää korvausta kuin yksityiset tahot. Yksityiset saavat todellisuudessa ylikorvauksen, sillä heillä ei ole samaa toimitusvastuuta, mutta he voivat harjoittaa varhaiskasvatusta / koulunopetusta niin kauan kuin haluavat ja se on kannattavaa, mutta jos he menevät konkurssiin, kunnan päiväkodin / koulun on otettava nämä lapset/oppilaat. Eli kunnilla on velvollisuus pitää tyhjiä

Kommunal.

paikkoja ja olla varautumisella, mutta tästä ylimääräisestä vastuusta he eivät saa korvausta. Toisin sanoen, resurssien lisääminen tarkoittaa, että yksityisille toimijoille maksetaan sama korvaus, mikä kaivaa uusia aukkoja kuntien tiukkoihin talousarvioihin.

Kuntien väliset erot

Ruotsissa on 290 kuntaa, jotka toimivat 290 eri tavalla. Meillä on epätasa-arvoinen varhaiskasvatus, koska kunnilla on erilaiset edellytykset ja tavoitteet, ja meillä on heikko sääntely tällä alalla. Sekä kuntien sisällä että niiden välillä on suuria eroja. Ei ole harvinaista nähdä mitoituseroja, kuten kolme lasta enemmän työntekijää kohden.

Kansalliset rekrytointistrategiat

Ei ole olemassa riittävän hyviä kansallisia strategioita siitä, miten varhaiskasvatusalan osaamisen tarjonta turvataan tulevaisuudessa. Tällä hetkellä suurelta osalta henkilöstöä puuttuu muodollista osaamista. Vuonna 2022 43 prosentilla henkilökunnasta ei ollut tutkintoa asiaankuuluvasta koulutuksesta työskenneläkseen lasten kanssa. Koulutetusta henkilökunnasta ei todellakaan ole pulaa, lähes 100 000 ihmistä on valmistunut lapsi- ja vapaa-ajan koulutuksesta, mutta tilanteet ja olosuhteet ovat usein liian huonot, jotta he haluaisivat työskennellä lastenhoitajina.

Muodollisen koulutuksen puute ei kuitenkaan tarkoita osaamisen puutetta, suurella osalla henkilöstöstä on vankka osaaminen ja kokemus, ja monilla heistä on koulutus, mutta heillä ei ole tutkintoa.

Kommunal haluaa luoda edellytykset laadukkaalle varhaiskasvatustoiminnalle. Me ehdotamme seuraavia toimenpiteitä tilanteen korjaamiseksi:

- Valtakunnallinen yhtenäinen lastenhoitajien koulutus lukiossa tai aikuiskoulussa
- Lastenhoitaja-aloite (kohdennettu koulutusaloite) henkilöstölle, jolla ei ole lastenhoitajan tutkintoa, tarjotaan koulutusta ja olemassa olevan osaamisen validointia työnsä ohella. Valtio tulisi ottaa vastuun koulutuksesta sekä osaamisen pitkäjänteisestä kehittämisestä.
- Työnantajien on tarjottava mahdollisuus ammatilliseen ja jatkokoulutukseen
- Suojattu ammattinimike lastenhoitajille siten, että ammattinimike on varattu heille, joilla on tutkinto Komvuxin lapsi- ja vapaa-ajan koulutuksesta tai vastaavasta koulutus-/ammattikoulutuksesta (kunnallinen aikuiskoulutus). Suojattu ammattinimike nostaa ammatin asemaa ja pitkällä aikavälillä toiminnan laatua.

Yksityiset/julkiset toimijat

Noin 80 prosenttia päiväkodeista on kuntien ylläpitämiä ja 20 prosenttia yksityisiä. Mutta yksityisellä sektorilla työskentelevien voitto-osuus kasvaa ja aatteellisuus vähenee. Yhteensä noin 8 prosenttia päiväkodeista on aatteellisia ja noin 12 prosenttia voittoja tavoittelevia.

Kommunalin tulevassa raportissa, jossa luvut on eritelty toimintamuodoittain, on selvää, että kuntalaiset ovat henkilöstötiheydeltään usein lähempänä voittoja tavoittelevia. Voittoja tavoittelevilla ryhmillä on yleensä huonompi henkilöstömäärä, erityisesti voittoja tavoittelevilla konserneilla.

Yrityksen perustamisen oikeuden vuoksi kunnat eivät voi kieltää itsenäisille tahoille perustaa päiväkodin. Tämä tarkoittaa, että kuntapoliitikot ovat todellisuudessa menettäneet demokraattisen kontrollin, ja he ovat menettäneet valtaa päiväkotien suunnitteluun ja henkilöstömitoitukseen. Juuri tästä syystä Kommunal haluaa säännöksiä koskien henkilöstömitoitusta, lapsiryhmien tiheyttä ja kokoa.

Kommunal.

Ammatillinen osaaminen ja koulutus

Ruotsissa meillä on kaksi ammattiryhmää varhaiskasvatusalalla. Kommunalin edustamat lastenhoitajat. Heillä on toisen asteen koulutus lasten kanssa työskentelyyn tai vastaava aikuiskoulutuksesta. On kuitenkin monia, jotka työskentelevät lastenhoitajina ilman muodollista koulutusta. Kommunal pyrkii varmistamaan, että lastenhoitajan ammatista tulee suojattu ammattinimike, että tehtävään tulee yhtenäinen ja kansallisesti vastaava koulutus, jota ei tällä hetkellä ole.

Toisaalta varhaiskasvatuksen opettajien ammatilliset tehtävät määritellään ja osittain eriytetään (varhaiskasvatuksen opettajilla on pedagoginen johtajuus, mutta molemmat työskentelevät pedagogiikan parissa). Kommunal kytkee lastenhoitajat vahvasti päiväkotien hoiva- ja turvallisuustehtävään. Lapsen kiintymyssuhde, terveys, hyvinvointi ja turvallisuus ovat oppimisen edellytys.

Toinen ammattiryhmä on varhaiskasvatusopettajat ja heillä on yliopiston tutkinto, varhaiskasvatusopettajan pätevyys, joka vaaditaan varhaiskasvatusopettajan työhön. Nykyään varhaiskasvatusopettajia on 43 prosenttia ja lastenhoitajia noin 57 prosenttia.

Päiväkodin rehtori/esimies päättää työn järjestämisestä ja kantaa vastuun henkilöstöstä. Useimmiten rehtorilla/esimiehellä on opettajankoulutus ja sen jälkeen rehtorikoulutus (vaatimus vuodesta 2019 lähtien). Kommunalin raportista käy ilmi, että rehtoreita on ollut vähemmän, ja nämä leikkaukset aiheuttavat seurauksia päiväkotien henkilökuntaan, mikä merkitsee muun muassa etäin johtaminen ja tehtävien siirtyminen.

Sepideh Westerberg
tutkija, hyvinvointipoliittinen yksikkö